

onzienlijke dingen te verklaren en onder zijn macht te brengen.

Het is het pantheïsme, dat bij den overgang van de negentiende naar de twintigste eeuw zich openbaart als reactie tegen het materialisme en het positivisme der negentiende eeuw. Fel is zijn critiek op den geest van stofvergoding, die de menscheit zoo lang in haar ban gehouden had. Het wil den hongerigen mensch weer voeden met geestelijke spijzen, nadat hij zoo lang steenen voor brood gekregen had.

In allerlei vorm breekt dit pantheïsme door. Op verschillend gebied doet het zijn invloed gelden. Niet het minst neemt het een vijandige houding aan tegenover de medische wetenschap. Het zoekt daarvan een geheel andere oriëntatie. Niet vanuit het natuurlijk-stoffelijk gebeuren moet de geneeskunde naar zijn meening opgebouwd worden, maar vanuit een bovenzinnelijk standpunt, dat aan alle dingen slechts een geestelijke realiteit geeft.

En zoo wordt de geneeskunde hier weer bij de pseudo-religie ondergebracht, voorzover we tenminste bij het pantheïsme van religie kunnen spreken. We zien haar weer teruggedrongen in het mysterieuze duister der oude tempels. De ziener, de priester gaat herleven, aan wien tevens opgedragen wordt voor het lichamelijke heil van zijn schapen zorg te dragen. Ook bij Mesmer namen wij een dergelijk verschijnsel waar.

Als voorbeeld uit onzen tegenwoordigen tijd noem ik nu in de eerste plaats de Christian Science. Deze beweging treedt in de tweede helft der negentiende eeuw voor het voetlicht.

Zij leert, dat God de eenige werkelijkheid is. Slechts geest bestaat. Van stof, van materie wil zij niets weten. Wat we bij den mensch zien als hersenen, beenderen, spieren, bestaat slechts in de verbeelding. Slechts zijn denken, gedachten en ideeën hebben werkelijkheid. Ziekte en dood berusten op een waanvoorstelling, ze zijn gevolg van een verkeerd gedachtegang. Daarom moet den zieke het inzicht bijgebracht worden, dat het verkeerd is te gelooven, dat hij van God gescheiden is, en dat hij alleen maar het goddelijk principe van leven en liefde heeft te volgen om gezond te worden en te blijven. De taak van den geneesheer, — voorzover men tenminste hem aldus kan aanduiden —, bestaat dan ook daarin, dat hij zijn patiënten van hun verkeerde voorstellingen onttrent hun bestaan verlost. Hij moet hun het juiste denken bijbrengen. En daarnaast ook den nadruk leggen op het goede handelen. Maar dit is slechts mogelijk, indien hij ook bij zich zelf het morele kwaad uitbant. Want alleen daardoor verkrijgt hij de geestelijke vrijheid, welke hem in staat stelt het lichamelijke kwaad bij zijn patiënt te verdrijven.

Het gebed speelt daarbij een belangrijke rol. Maar dit bidden heeft niet plaats in den zin van voorbeding, want dit alles zou tot de afgoderij behooren. Bidden is volgens de Christian Science eenvoudig alles uit het bewustzijn bannen, wat niet met Gods wezen naar de voorstelling, die zij zich daarvan gevormd heeft, overeenkomt.

En zoo zijn we hier weer op het gebied van de magie aangeland: God wordt gebruikt als een middel om zich immuun te maken voor allerlei kwalen. Wie deel heeft aan de goddelijke macht, aan de goddelijke liefde, is in staat de natuurwetten buiten werking te stellen.

En ook zien wij hier de geneeskunde haar eigen karakter verliezen en opgaan in een soort religie. De „gezondheids-“ is de priester van het oude heidendom. Reeds spoedig na haar stichting wordt de Christian Science van een vereeniging tot een kerk omgevormd.¹⁾

's Gr.

G. K. S.

¹⁾ Over het magisch karakter der Christian Science, zie Dr J. W. Herfst, „Gezondheid en Heil“, pag. 139. Over het pantheïstisch karakter, zie Dr J. Ch. Kromsigt in „Christus-prediking tegenover Moderne Gnostiek“, pag. 158.

UIT DE SCHRIFT

Ontevredenheid zaalen.

En de burgers van Sichem bestelden tegen hem, die op de hoogten der bergen lagen leiden, en al wie voorbij hen op den weg doorging, heroefden zij; en het werd Abimelech aangeregt. Gaäl de zoon Ebeds kwam ook met zijne broederen, en zij gingen over in Sichem, en de burgers van Sichem verlieten zich op hem; en zij togen uit in het veld, en lazen hunne wijnen af, en traden de druiven, en maakten lofbedeekens; en zij gingen in het huis hunns Gods, en aten en dronken, en vloekten Abimelech.

En Gaäl de zoon van Ebed zeide: Wie is Abimelech, en wat is Sichem, dat wij hem dienen zouden?

Richteren 9: 25, 26, 27, 28a.

Sichem, in de dagen der Richteren, — 't was niet veel in het oog van menschen, zooals wij zijn, menschen, die in een paar maand zóveel volken zien onderworpen en zóveel vierkante kilometers grond bezet.

Niettemin had Sichem een „koning“. In den tijd van ons teksthoofdstuk heette de titularis Abimelech.

De Richterenperiode miste een centraal gezag, en dat was een gevolg van de ontrouw aan het Woord van God. Twee rampen, die samen de deur openzetten voor willekeur en revolutie, voor gerechtelijken moord en snelle regeeringswisseling.

Sichem had dat aan den lijve ondervonden. De manier, waarop Abimelech aan het bewind gekomen was, legde er getuigenis van af. Hij was, om zoo te zeggen, een hinderlijke figuur in het schouwtooneel van de kerk des Ouden Verbonds. Wanneer op het doek een film vertoond wordt, of een lichtbeeld, en in de zaal is iemand, die van zijn plaats opstaat, en zóó gaat staan, dat hij het beeld onderschept, dan zien de menschen niets meer, dan een figuur, die zij niet scherp onderscheiden. En wat ze zien móeten, ontgaat hun. Zoo is ook Abimelech: onder Israël dient alle koningschap, en alle leiderschap theocratisch te wezen: het dient zich te verbinden met de priesterlijke liefde, die dient. Maar Abimelech komt tot de macht door een 70-voudigen moord; dat er één ontsnapte, was werkelijk niet zijn „schuld“.

Niet lang echter handhaaft zich de tyrannie, die een zedelijken grondslag mist. Straks dingt een ander naar de heerschappij, en die ander is al evenmin kieskeurig in het zoeken naar de middelen, die hem op het schild kunnen heffen. Tusschen Abimelech en zijn onderdanen, de burgers van Sichem, komt „een booze geest“ een wig drijven: het afweekingsproces is dra aan den gang. En dezelfde burgers, die zoo „enthousiast“ Abimelech tot dictator hebben uitgeroepen, zijn nu na enkele jaren al klaar, om hem op zij te dringen.

Dat gaat evenwel „methodisch“, „systematisch“. Nummer één der revolutionaire methoden is: opzettelijk ontevredenheid zaaien. Men legt lieden in hinderlaag; hun taak is, relletjes te veroorzaken, die Abimelech's bewind in kwade reuk moeten brengen. Men máákt misère, opdat het volk die misère straks verwijte aan de verantwoordelijke regeeringsinstanties. De bergstreek, toch al ontoegankelijk, en moeilijk te controleeren, wordt onveilig gemaakt; een fluistercampagne ontwikkelt zich straks, spoedig en heftig. Hebt u het al gehoord: al weer een karavaan geplunderd! Mooie regeering hebben we! Terwijl de profetie klaagt, dat destijds in Gods verbondsland een ieder deed wat goed was in zijn oogen, daar gebruikt de revolutionaire plan deze klacht, schijnheilig genoeg overgenomen, als een welkom propagandamiddel. Men stóókt: straks zal de zittende regeering de gevolgen wel ondervinden, wanneer het „uur der bevrijding“ eens slaat. Verraders werken achter de schermen; maar zij zuchten steen en been over het verraad: de slappe regeering „verraadt“ de „onschuldige slachtoffers“, die men ostentatief beweent...

Nummer twee der revolutionaire methoden is: zorgen voor een candidaat-bevrijder; een man, die op de ruïnes van den verlepten inboedel de vaan van een nieuw, een jeugdig bewind zal planten, zoodra het groote uur, de stonde der bevrijding maar slaat! Als zoodanig fungeert hier een zekere Gaäl. Sommigen hebben gemeend, dat hij het proletarisch element vertegenwoordigde in tegenstelling met den aristocratischen Abimelech. Abimelech — die naam wijst op een koninklijken vader; het zou dus een man van deftige afkomst wezen. Gaäl evenwel is de zoon van „Ebed“; dat kan een eigenaam zijn, doch ook beteekenen: „slaaf“. Indien dit de juiste opvatting zou zijn, zou hier een „man uit het lagere volk“ een tegencandidaat zijn tegen den „dwingeland der plutocratie“. Evenwel — zekerheid aangaande den naam „Ebed“ hebben we niet; in dezen is dus voorzichtigheid den uitlegger geboden. Dit ééne is wel duidelijk: Gaäl heeft niet opgezien tegen „een opmarsch naar Sichem“. Met een keurbende van vertrouwden, zijn élite, rukt hij de stad binnen, de avonturier van onbekende afkomst. Verbondskind? Wat maalt men daarom? Abrahams zaad? Wel neen, het komt slechts op de daad aan. 't Is een Kanaäniet, — maar hij tenminste heeft initiatief! Hij maakt handig gebruik van de heerschende ontevredenheid, en wakkert ze aan. De heroïsche moed, en dan van een genie, dat uit de lucht kwam vallen; — is 't geen geschenk van „de Voorzienigheid“?

Nummer drie van de revolutionaire methoden is nu: syncretisme in den godsdienst, gepaard met een krachtig appèl op de diepere volksinstincten, plus gedweep met de „volksche“ cultuur. Men gaat naar buiten op het veld, — de groote optocht van bodemverbondenen! Men maakt een religieuze ceremonie van den oogst! Een dankzeggingsdienst ontbreekt niet; zouden de prachtige boeren, die op hun eigen bodem groot geworden zijn, niet de voorzienigheid erkennen in den oogst? Maar vooral geen seculair kerk! Vooral geen traditionele dogmatiek! Vooral niet de orthodoxe Jahwë-dienst, laat de orthodoxe priesters zich niet met politiek inlaten! Men brengt zijn religieuze ceremoniën over naar het huis van... Baäl Berith. D.w.z. van den „Baäl des verbonds“. O zeker, 't verbond blijft aan de orde! Men is niet anti-religieus; de tradities van het voorgeslacht worden met begrijpende achting bejegend. Maar — er zij toch een nieuwe religie: de Baäl, de „nieuwe“ god, die bij den

bodem past, is met den niet-distinctieven, niet exclusivistischen, niet-sectarischen naam van Baäl prachtig getypeerd. De oude god van het oude rus, dat sedert vele eeuwen in Kanaän gewoond heeft kan zijn naam ook zonder redelijk bezwaar aan Jahwë leenen; baäl beteekent: heer. Maar die naam heeft boven het streng-orthodoxe „Jahwë“ dit voor, dat hij verbonden is aan het oude bloed, den ouden kanaänsbodem, — een prachtig symbool van religieuze natuurverbondenheid... De mythe keere terug en werke opvoedend.

Straks wordt het religieuze oogstfeest, gewijd aan den ouden baäl-berith, het hoogtepunt van het aldus opgewekte volks-enthousiasme. Onder luid geroep wordt Abimelech gevloekt, en de nieuwe aera ingeluid... De teerling is geworpen, — wie nu nog terug wil, is verrader van de nieuwe religie, en 'van de bevrijding!'

Het eind is straks een vreeselijk bloedbad. Velen vallen er aan ten offer, en ook Abimelech zelf vindt een smadelijk einde.

't Zijn oude geluiden, maar ze klinken ons geslacht als nieuw in de ooren. Niet, dat men zeggen kan: deze is van A, en de ander van B een zuiver prototype: de lijnen kruisen zich thans weer anders. Maar men vindt dezelfde dweperij, dezelfde methode, dezelfde mythen, dezelfde „religiositeit“. De God van Luther? — de oude germaansche Wodan is beter. De orthodoxe mensch? — maar de heroïsche is beter. Logische speculatie en kerkelijke theologie? — maar de mythe is beter. Traditie en legaliteit? — maar de stuwende kracht is beter, en de revolutionaire methode, mits ter hand genomen in dienst van het ideaal eener volks- en bodemverbondene religie van dynamisch gehalte is beter! Onrecht? Wat dèze dynamiek doet, dat is altijd recht!

Nu lette de kerk, die het Oude Testament als Gods Woord erkent, voor het minst op deze twee dingen.

In de eerste plaats: Abimelech en Gaäl zijn beiden onder het oordeel Gods verpletterd. Het was God, die een „boozen geest“ gezonden had tusschen Abimelech en Sichems burgers. De Heere God heeft het pad der eigenwilligheid en de slagvelden der principiële verwarring in zijn theocratische verbondsgemeenschap telkens en telkens weer laten opbreken om beurten door de elkaar bekampende partijen. Partijen, die niet naar de schriftuurlijke anliethe zich afgrensden tegenover elkaar, doch zich van elkaar onderscheidden door maatstaven in het kader van tegenstellingen, die zij zelf bedacht hebben. Zoo slaan de bommen en granaten van 1914-'18 en van 1940 diepe gaten in de wegen der wereld, want de tegenstellingen die menschen maken zijn niet naar de principes van het Woord geformuleerd. Heden Abimelech, morgen Gaäl — en het eind is, dat na de Richterenperiode de Heere het theocratisch koningschap stelt, gemarkeerd in David, en daarom uitdrijvende Saul. Zoo komt over Compiègne I en II ten slotte de theocratische Priester-Koning Jezus Christus Triumfator tot zijn laatste heerschappij. Het hoofd omhoog, uw verlossing komt!

In de tweede plaats: de revolutionaire woeling, die te Sichem tegen Abimelech stemming maakte, kon hem veel verwijten. Abimelech was ook een sta-in-den-weg toen Jahwë het beeld van den theocratischen priester-koning projecteerde. Maar toen Sichem dezen duivel uit wilde werpen door Beëlzebub, den overste der duivelen, toen werd Israël nóg verder afgevoerd van het schouwtooneel, dat den Messias aan de kerk vertoont. Slechts de terugkeer naar het Woord heeft weer verlossing gebracht.

Alzoo zal het ook met dit geslacht zijn. Amen.

K. S.

KERKELUK LEVEN

EEN EERSTE „PROEVE“.

We spraken verleden week over de oprichting van de nieuwe „corporatieve perskamer“, en den „Raad van Voorlichting“, die daartoe leiden moest.

Sindsdien kregen we een proeve van de werkwijze van dit lichaam onder de oogen; het was een zending, bestemd voor de redacties van onderscheiden bladen. Gelijklopend natuurlijk.

Ik heb me er zeer over verwonderd, dat Nederlanders, zonder dwang (dat stond in de circulaire er immers duidelijk bij?) met zulke producten, en vooral met zulke „voorlichtingsmethoden“ ons aan boord durven komen. Brutaal, of naïef in hooge mate.

Twee dingen vielen me op.

Allereerst, dat er tweeërlei papieren in de enveloppe zaten, die men aan een kerkelijk orgaan zond. Eén „vertrouwelijk“, en één voor publicatie bestemd gedeelte.

In dat „vertrouwelijke“ deel stond iets te lezen over wat de commissie zoo al voor verzoeken had te doen. Waarom zoo vertrouwd? Mag het kerkvolk niet weten, wat men met zijn redacties voor heeft? Hoe men ze inspinnen wil in het totalitaire net?

We nederla
zoolang
lei cont
stap in
niet ve
zichzelf
tie, ook

Het
pers, o
Als de
alle ke
enkele

— o d
den ko
Het fr
lijk en
zinnete
is de t
zeer he
van he
grond”
wijbeg

Nu l
„thomis
pagand
een ver
Wat er
geteeke
bladen
staan...

Voorl
van ro
Dat zij
want al
rust, da
het ron
rustte l
tischen
tischen

werd er
roomsch
vogelaa
het vol
openlijk
dàt is
nog ru

Noch or
groote
tenzij ik
Overi
ren ont
schakeli
socialist
we kun

De d
verklard
dat wij
praestati
bekijken

Intuss
mensche
wij den
verande
in de
dan zij
historis

En d
wakker
voor hu
staan, d
eenige w
behoóren

Teeken
perron
daar an
het pub
en d
Elke d
verderf
Zijt n

„WET

In on
gen geu
overheid
rijksgeb
lijken to
val-zond
afgelegd
duitsche
eenigen

de feltes
feiten: v
de vrede
gecapit
kende v
van een
aan de v
termino

Sinds
de ooges
revoluti
handelen
volgens
Dr N
reeds g
a. Sta
feitel